

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію Калашнікової Олени Володимирівни «Адміністративно-правові засади використання інформаційних технологій та інформаційних ресурсів у державній митній справі України», подану на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.07 — адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право

Актуальність теми дисертаційного дослідження. Необхідною умовою ефективного функціонування Державної митної служби України є організація автоматизованого інформаційного обміну як у її межах, так і з іншими міністерствами та відомствами України, а також з організаціями іноземних держав. Для досягнення цієї мети створена Єдина автоматизована інформаційна система (ЄАІС) митної служби, призначення якої складається у вирішенні функціональних задач митної служби з використанням передових інформаційних технологій. На сьогоднішній день важливим аспектом удосконалення ефективності діяльності митних органів є запровадження прогресивних інформаційних технологій. При цьому пріоритетним напрямком розвитку інформаційних технологій є розробка систем, призначених для підтримки процесів ухвалення відповідного рішення.

На наш погляд, викладене пояснює актуальність обраної теми кандидатської дисертації, її структуру, зміст, а також добір наукового, нормативно-правового та практичного матеріалу, який використовувався під час написання роботи. В цьому аспекті дисертаційне дослідження Калашнікової Олени Володимирівни на тему: «Адміністративно-правові засади використання інформаційних технологій та інформаційних ресурсів у державній митній справі України» є актуальним і своєчасним.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження спрямоване на реалізацію основних положень Експортної стратегії України («дорожньої карти» стратегічного розвитку торгівлі) на 2017–2021 роки, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2017 року № 1017-р, Стратегії сталого розвитку «Україна

– 2020», затвердженої Указом Президента України від 12 січня 2015 року № 5/2015, плану науково-дослідної роботи Київського міжнародного університету «Реформування правової системи України в умовах національних та міжнародних тенденцій розбудови правової та соціальної держави» (державний реєстраційний номер 0114U003583).

Мета дисертаційного дослідження та сформульовані відповідно до неї задачі дозволили дисертантці на підставі аналізу теоретико-методологічних засад використання інформаційних технологій та інформаційних ресурсів у державній митній справі, а також нормативно-правових актів у досліджуваній сфері, опрацювати відповідний понятійний апарат і надати науково обґрунтовані пропозиції та рекомендації щодо вдосконалення адміністративно-правових засад використання інформаційних технологій та інформаційних ресурсів у державній митній справі України.

Об'єкт та предмет дослідження сформульовані вдало та відповідають вимогам Міністерства освіти і науки України.

Обґрунтованість і достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Високий ступінь обґрунтованості результатів дослідження зумовлено досить раціональною та внутрішньо узгодженою структурою дисертаційної роботи. Загальна структура роботи в цілому є логічною, послідовною, раціональною, обґрунтованою предметом, метою та завданнями дослідження.

Методологічною основою дисертації стали загальні і спеціальні методи наукового пізнання. Їх застосування обумовлюється системним підходом, що дає можливість досліджувати проблеми в єдності їх соціального змісту й юридичної форми. Крім того, автором уміло використано низку загальнонаукових і спеціальних методів дослідження, в тому числі, порівняльно-правовий, логіко-семантичний, логіко-юридичний і системно-структурний. Загалом, комплексне поєднання зазначених методів дослідження стало запорукою успішного вирішення поставлених дисертантом завдань.

Так, *логіко-семантичний* метод застосовано в межах визначення ключових

термінів дослідження, таких як «інформаційні технології», «інформаційні ресурси», «принципи використання інформаційних технологій та інформаційних ресурсів у митній справі», «принцип «єдиного вікна», «правове регулювання використання інформаційних технологій та інформаційних ресурсів у митній справі» (розділи 1–3). Завдяки *формально-логічному* методу систематизовано принципи використання інформаційних технологій та інформаційних ресурсів у митній справі, узагальнено коло основних нормативно-правових актів, які закріплюють правові засади використання інформаційних технологій та інформаційних ресурсів у митній справі (підрозділ 1.2, розділ 2). Метод *документального аналізу* застосовано під час систематизації нормативно-правових актів, що регулюють використання інформаційних технологій та інформаційних ресурсів у митній справі (розділ 2). *Порівняльно-правовий* метод дав змогу охарактеризувати роль міжнародних договорів у системі нормативно-правового регулювання використання інформаційних технологій та інформаційних ресурсів у митній справі, а також виокремити позитивний зарубіжний досвід щодо використання інформаційних технологій та інформаційних ресурсів у митній справі з метою можливого подальшого його упровадження в нашій державі (підрозділи 2.2, 3.1).

Нормативною основою роботи є Конституція України, міжнародні нормативно-правові акти, закони та підзаконні нормативно-правові акти, що слугують підґрунтям нормативно-правового регулювання використання інформаційних технологій та інформаційних ресурсів у митній справі.

Емпіричну базу роботи становлять узагальнення діяльності Державної фіскальної служби, а також практики використання інформаційних технологій та інформаційних ресурсів у митній справі, довідкові видання, статистичні матеріали тощо.

Наукова новизна одержаних результатів визначається тим, що запропоноване дисертаційне дослідження є однією з перших спроб на підставі аналізу теоретико-методологічних засад, а також нормативно-правових актів у досліджуваній сфері визначити сутність та особливості використання

інформаційних технологій та інформаційних ресурсів у державній митній справі України. У результаті проведеного дослідження сформульовано низку нових наукових положень і висновків, запропонованих особисто здобувачем.

Так, заслуговує на увагу аргументація дисертантки про те, що зміст інформаційних технологій та інформаційних ресурсів у митній справі слід розглядати в широкому значенні, зокрема включати до його складу не лише інформаційні технології та інформаційні ресурси, що знаходяться у сфері управління органів доходів і зборів, а й ті, які вони використовують під час здійснення митної справи в межах взаємодії з іншими суб'єктами інформаційних відносин (с. 80).

Вдалим є висновок відносно значущості ролі принципу «єдиного вікна» в здійсненні митного контролю, адже його повноцінна реалізація дасть змогу: суттєво спростити процедуру митного контролю та митного оформлення товарів і транспортних засобів; зменшити час, відведений на здійснення митних формальностей, що сприятиме збільшенню пропускної здатності окремо взятої митниці, а отже, збільшенню надходжень до бюджету; оптимізувати низку принципів використання інформаційних ресурсів та інформаційних технологій у митній справі, передусім принципи законності та гласності; звести нанівець корупційну складову здійснення митного контролю тощо (с.82-83).

Цікавою є авторська думка про необхідність розроблення та прийняття єдиного нормативно-правового акта, положення якого врегульовували б сферу інформаційних відносин, у тому числі комплексно визначали правові засади використання інформаційних технологій та інформаційних ресурсів у митній справі (с.150).

Окремої уваги заслуговує позиція здобувачки про те, що передумовою вдосконалення використання інформаційних технологій та інформаційних ресурсів у державній митній справі в Україні може бути запозичення досвіду зарубіжних країн. Аналіз такого досвіду засвідчує, що низка країн світу досягли значних успіхів у цій сфері. Інформаційні технології та інформаційні ресурси зазначені країни активно використовують задля здійснення митного контролю

та митного оформлення товарів і транспортних засобів, управління системами ризику, попереднього інформування суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності тощо. Практика засвідчує, що застосування інформаційних технологій та інформаційних ресурсів дає змогу суттєво підвищити ефективність наведених напрямів реалізації митної справи. Це сприяє: налагодженню партнерських відносин із суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності; збільшенню надходжень до бюджетів усіх рівнів шляхом підвищення пропускну здатності митного кордону; зменшенню виявів контрабанди та порушень митних правил загалом. Встановлено, що процес упровадження й налагодження функціонування інформаційних технологій та інформаційних ресурсів у митній справі, який уможливив реалізацію вищезазначених напрямів, майже в кожній країні тривав декілька десятиліть і потребував значних фінансових ресурсів (с.178-179).

Наукову цінність має висновок відносно того, що одним з найважливіших напрямів удосконалення взаємодії суб'єктів митного контролю під час використання інформаційних технологій та інформаційних ресурсів у державній митній справі слід визнати підвищення ролі міжнародного співробітництва. Цей напрям може бути реалізовано шляхом: участі України в міжнародних багатосторонніх угодах як передумови налагодження взаємодії в сфері здійснення митного контролю із зарубіжними партнерами; ратифікації нашою державою міжнародних правових актів у сфері гармонізації та спрощення митних процедур. Причому актуалізації потребують інтеграційні процеси, внаслідок яких вітчизняні інформаційні технології та інформаційні ресурси взаємодіють з відповідними інформаційними системами зарубіжних партнерів у межах здійснення митного контролю (с.180).

Дискусійні положення та зауваження до дисертації.

Відзначаючи загалом належний рівень рецензованої дисертації, не можна не відмітити, що вона не позбавлена певних недоліків і суперечливих положень, які потребують додаткових пояснень та уточнень.

1. Так, досліджуючи у підрозділі 1.1 сутність і зміст інформаційних технологій та інформаційних ресурсів у державній митній справі, дисертантка робить низку цікавих висновків, зокрема стосовного того, що поняття «інформаційні технології в митній справі» та «інформаційні ресурси в митній справі» є взаємопов'язаними та зумовлюють існування одна одної (с.4). Однак, на нашу думку, дослідження було більш повним, якби здобувач хоча б декілька сторінок присвятив визначенню того, що взагалі представляє собою митна справа.

2. Розкриваючи сутність і зміст принципів використання інформаційних технологій та інформаційних ресурсів у митній справі, здобувачка систематизує їх таким чином: 1) загальноправові: верховенство права; законність; гласність; 2) міжгалузеві: принципи здійснення митної справи; принципи інформаційних правовідносин; принципи взаємодії суб'єктів використання інформаційних технологій та інформаційних ресурсів у митній справі; тощо (с.82). Дійсно, така їх систематизація заслуговує на увагу. Однак, на нашу думку, здобувачка наводить досить обмежений перелік загальноправових принципів, зокрема його слід розширити такими засадами, як: доцільність та ефективність.

3. Деякі висновки здобувачки носять суто декларативний характер. Так, наприклад, на сторінці 150 вона вказує, що «під міжнародними договорами в системі нормативно-правового регулювання використання інформаційних технологій та інформаційних ресурсів у митній справі запропоновано вважати сукупність міжнародних правових актів, які були укладені та/або визнані обов'язковими в установленому законодавством порядку Україною з іншими суб'єктами міжнародного права з метою врегулювання зазначеної сфери суспільних відносин». На нашу думку, таке визначення є загальноприйнятим у науковій літературі та не містить жодної наукової новизни.

4. Судячи зі списку використаних джерел, здобувачка під час підготовки дисертаційного дослідження проаналізувала велику кількість наукових праць інших учених як у галузі адміністративного, так й інших галузей права, і це є дуже добре, адже автором використано сучасну наукову літературу. Однак,

дисертантці варто було більш критично ставитись до поглядів учених і не боятись висловлювати власну точку зору, навіть коли аналізуються праці докторів наук.

Проте вищенаведені зауваження, які в певній мірі носять характер побажань, не впливають на загальну позитивну оцінку якості виконаної дисертанткою роботи. Теоретичні результати й наукові положення, які містяться в цій дисертації, характеризуються єдністю змісту та свідчать про особистий вклад автора в юридичну науку. Вдалих і логічно поєднаний вибір у дослідженні питань, їх актуальність, розумне співвідношення теоретичних міркувань і прикладів з практики, чіткість викладу матеріалу, аргументованість наукових висновків та узагальнень свідчать про значний науковий рівень проведеного дослідження та його практичне значення.

Зміст дисертаційної роботи висвітлений достатньо повно, виклад запропонованих у роботі положень базується на ґрунтовному опрацюванні літературних джерел із проблематики даного наукового дослідження. Авторка сформулювала свої висновки, які здатні стати значним внеском у розвиток вітчизняного адміністративного права.

Практичне значення одержаних результатів у теоретичній і практичній сферах обумовлюється тим, що сформульовані й обґрунтовані в дисертації висновки та пропозиції розширюють і поглиблюють існуючі знання про сутність та особливості адміністративно-правових засад використання інформаційних технологій та інформаційних ресурсів у державній митній справі України, їх може бути використано для поліпшення правотворчої та правозастосовної діяльності митних органів.

Повнота висвітлення результатів дослідження.

Підсумки розроблення досліджуваної в дисертації проблематики, отримані узагальнення та висновки було оприлюднено під час виступів на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях: «Пріоритети розвитку юридичних наук у XXI столітті» (м. Одеса, 8–9 квітня 2016 р.), «Державне регулювання суспільних відносин: розвиток законодавства та

проблеми правозастосування» (м. Київ, 9–10 вересня 2016 р.), «Рівень ефективності та необхідність впливу юридичної науки на нормотворчу діяльність та юридичну практику» (м. Харків, 3–4 лютого 2017 р.), «Проблеми вдосконалення правового забезпечення прав та основних свобод людини і громадянина» (м. Запоріжжя, 23–24 червня 2017 р.)

Оцінка оформлення дисертації та змісту автореферату.

Автореферат дисертації відповідає її змісту та повністю відображає основні положення та результати дослідження. Дисертацію та автореферат оформлено відповідно до встановлених вимог.

Загальний висновок.

Дисертаційне дослідження «Адміністративно-правові засади використання інформаційних технологій та інформаційних ресурсів у державній митній справі України» є завершеною працею, в якій отримано нові науково обґрунтовані результати, що в сукупності вирішують конкретне наукове завдання — визначення сутності й особливостей адміністративно-правових засад використання інформаційних технологій та інформаційних ресурсів у державній митній справі України та вироблення на цій основі відповідних пропозицій і рекомендацій. Виходячи із зазначеного, слід вказати, що дисертаційне дослідження повністю відповідає науковій спеціальності 12.00.07 та вимогам Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567, а його авторка — Калашнікова Олена Володимирівна — заслуговує на присудження їй наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.07 — адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право.

Офіційний опонент:

Доцент кафедри
адміністративного діяльності поліції
факультету № 3 Харківського національного
університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, доцент

В. Б. Пчелін